

I PÅSKTID 2019

Vi flyger den 25 april från Arlanda via Kyjiv till Herson. Vår lilla grupp består den här gången av Leif Svensson och Inger Wollin från Stockholm, Jan-Erik Bergström från Storvik, Rolf Petersén från Sandviken, Stefan Berry från Uppsala samt mig, som är i Ukraina för femtionde gången. Vi kommer fram till flyplatsen i Herson vid niotiden på kvällen och hämtas där av Nikolaj. På förstagångsbesökarna ofattbart dåliga vägar tar vi oss fram till byn. Den sista sträckan förbi Beryslav vittnar om att vi kommer att slippa de allra värsta vägarna upp mot staden Dnipro. Jag går av hos Maria och Aleksandr Malmas i Schlangendorf och bilen fortsätter till Roman och Lilija Kozak (Leif och Inger), Anna Busch (Jan-Erik och Rolf) och Valentina Herman (Stefan).

26 april

På långfredagsmorgonen cyklar jag vägen från Schlangendorf till Gammalsvenskby. Vädret är soligt med en klar himmel och temperaturen kommer att nå betydligt över tjugo grader, kanske upp till trettio. Strax utanför kyrkan träffar jag den ortodoxa prästen Oleksandr Kvitka som just varit på sjukbeök hos en av byborna. Han bjuder in oss till påskens gudstjänster. Jag fortsätter sedan till Lilija och Roman Kozak.

Sedan jag växlat några ord med den talande katten Snezjok, börjar vi som vanligt rundvandringen. Vi går först till skolan, där vi samtalar en stund med gymnasikläraren Mykola Kurivtjak som berättar om verksamheten och sitt eget arbete. Skolan i Zmijivka är den bästa i Beryslavs kommun, särskilt vad gäller idrott. Under en rast kan vi sedan titta in i ett klassrum. Tyvärr är inte Larysa Belej där och därför blir det ingen svensklektion för oss.

Vi beger oss sedan till Viktor Norberg, som sedan följer med oss runt. Hemma i hans trädgård rensas det fisk, som hans son fångat i Dnipro under natten, eftersom det ännu är fiskeförbud i floden.

Viktor visar upp fångsten

Under stolen sitter påpassligt katten och låter sig väl smaka av rensen som nästan rinner direkt ner i halsen på den. En läcker måltid!

Vi besöker gamla skolan och går omkring i denna sedan flera år tillbaka lämnade bostad, som står likadan som när dess ägare avled. Vi går vidare mot kyrkan, där vi tittar på sevärdheterna utanför och innanför, där det pågår en långfredagsgudstjänst.

På vägen mot gravgården passar vi på att ta ett gruppfoto vid skylten med byns namn.

Leif Svensson, Inger Wollin, Jan-Erik Bergström, Rolf Petersén, Viktor Norberg, Stefan Berry

Vi stannar vid några av gravarna och tar del av de jordades livsberättelser. Viktor vill gärna visa sina förfäders gravar.

Efter lunch hos Lilija fortsätter vi vår vandring med ett kort besök på daghemmet, där man just är i färd med att stänga men ändå låter oss se det kanske viktigaste, de två utsökta sovsalarna. Som alltid imponerar de. Kulturhuset passerar revy liksom den tidigare borgmästaren Jermolenkos hus och vi stannar till hos Ljubov Jermolajeva som håller Långfredagen i helg och välkomnar oss en annan dag, varför vi går vidare till åldringsinternatet, som just nu har 25 boende med 30 tillgängliga platser. Vi hälsar på Lusija, känd från filmen om "Lida" (Lidija Utas) och samtalar en stund med föreståndaren, Natasja Zabluda, som svarar på våra frågor om internatet. Där bor i första hand människor som inte har några barn som kan ta hand om dem. De får betala med 75% av sin pension.

Vi går sedan vidare till familjen Tormoz, där Elsa Kozenko sitter ute. Hon verkar betydligt piggare än då jag såg henne i höstas.

Den lutherske pastorn, Oleg Fischer, var här förra söndagen, den västerländska Påskdagen, och gav Elsa nattvarden. Han lämnade då kvar en oblat till mig, som jag nu kan använda, då jag firar nattvard med Elsa och hennes dotter Halina.

Halina och hennes bror Johannes tillhör baptistförsamlingen som har en lokal nästan mitt emot Tormoz hus. Det kanske inte är så konstigt att Elsas barn blivit baptister med tanke på den innerligt personliga fromhet som Elsa har förmedlat till dem.

Elsa

Efteråt samtalar vi en stund med Viktor Buskas, som bor ett stenkast från Elsa, och några av barnen utanför hans hus. Det gäller särskilt dottern Marynas besök hos Jan-Erik Bergström i sommar. Vi lovar att komma tillbaka en annan dag.

27 april

Jag vandrar efter frukost till Verbivka, där jag först går in till Viktor Norberg för att få ett foto på honom och hans hustru Anna och undrar om han vill följa med oss på bussen till Beryslav.

Viktor och Anna

Hemma hos Lilija och Roman träffar jag Mari och Olle Åberg som kom i går, liksom jag drivna av kärlek till byn och människorna här.

På förmiddagen åker vi buss in till Beryslav, där vi gör en kortare rundvandring, innan vi sätter oss på kaféet nära torget, som verkar vara nästan det enda matställe i centrum som är öppet. Vi är hemma vid femtiden.

Viktor och Jan-Erik i Beryslav

Mitt i natten vandrar jag till Gammalsvenskby för att delta i den ortodoxa påsknattsliturgin. Gudstjänsten börjar före klockan tolv och många människor strömmar till kyrkan, framför allt kvinnor med sjalar på huvudena men också en hel del män.

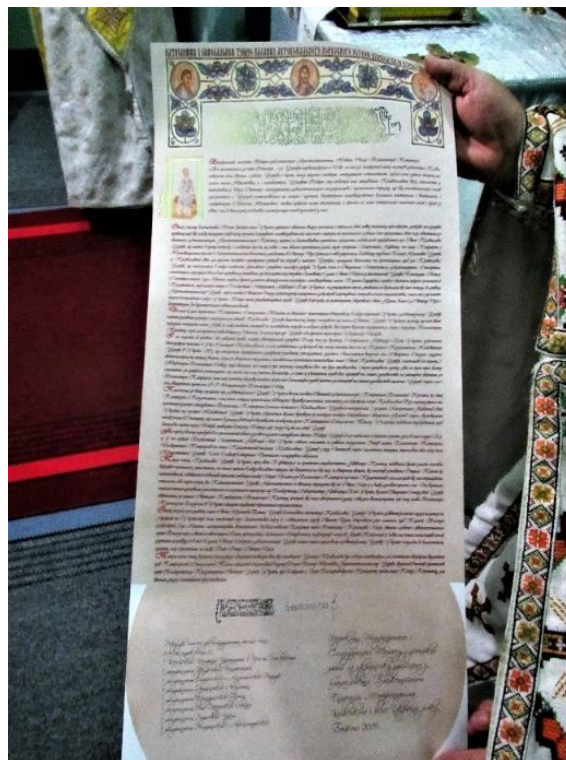

I kyrkan

Flera har med sig korgar med mat täckta av vackra dukar med påskmotiv. De ska så småningom få dem välsignade. Till slut är kyrkan full av folk, som ber, tänder ljus, kysser ikoner och deltar i liturgin. För några timmar befinner de sig snarare i himlen än på jorden, oberoende av tid och rum.

Oleksandr Kvitka bjuder in mig att vara tillsammans med dem som leder liturgin vid altaret bakom ikonostasen med orden "Du ska vara med oss".

Han visar stolt upp en kopia av den *tomos*, i vilken den ekumeniska patriarken i Konstantinopel ger autokefali åt den nybildade *Ukrainas ortodoxa kyrka* som skapades vid ett koncilium i december förra året. Det var den *Ukrainsk-ortodoxa kyrkan av Kyjivpatriarkatet*, den *Ukrainska autokefala ortodoxa kyrkan* och delar av den *Rysk-ortodoxa kyrkan av Moskvapatriarkatet* som gick samman. På sitt sätt var det ett nationalistiskt projekt starkt understött av presidenten Petro Porosjenko, som själv var med när patriarken undertecknade sin *tomos*. Kanske var det ett led i hans kampanj för att bli omvald. Det hela orsakade emellertid en allvarlig konflikt mellan den rysk-ortodoxa kyrkan och det ekumeniska patriarkatet. Men det är inte tu tal om att Oleksandr Kvitka är glad. Han har länge sett fram mot detta. Vi får se hur det hela utvecklar sig.

Den ekumeniske patriarkens *tomos*

Så lämnar prästerna och folket kyrkan och går ut i den mörka natten. Man vandrar i rask takt tre varv runt kyrkan för att till slut stanna framför den stängda porten. Stående där proklamerar man så Kristi uppståndelse.

Påskan är liksom i den övriga kristenheten kyrkoårets största högtid. Men man kan trots det säga att den heliga liturgin under påsknatten är något av den ortodoxa kyrkans främsta kännetecken. Budskapet om Kristi uppståndelse har behållit sin kraft och med råge överlevt den ateistiska kommunismen alla ofta tomma slagord.

Prästerna utanför kyrkporten

Folket går så in i kyrkan och fortsätter att sjunga påskmatutinen och sedan den heliga liturgin

Gudstjänsten tar flera timmar och till slut samlas människorna vid tre, halvfyratiden utanför kyrkan och välsignas genom att vigvatten stänks på dem.

28 april

Jag avstår från att delta i gudstjänsten i den tyska kyrkan och går istället hem till Emma Utas.

Emma

Emma orkar inte längre gå till den tyska kyrkan, så därför firar jag nattvard med henne denna Påskdag. Emma är intellektuellt vital, även om kroppen inte hänger med som förut. Vi samtalar en stund ömsom på svenska ömsom på tyska. Emma berättar bland annat att hon liksom sin syster Elsa aldrig konfirmerades i ungdomen utan först som äldre, sedan den tyske pastorn Ulrich Zenker kommit till byn på 90-talet.

Jag går sedan hem till Schlangendorf, men Maria och Aleksandr har ännu inte kommit från kyrkan. Jag ber då grannen tvärs över gatan att köra mig till Verbivka för att hämta Inger och Leif, som är på väg till Maria. De har varit på påskfrukost hos Roman Kozaks far. När vi sedan återvänder till Schlangendorf dröjer det inte länge innan John-Börje Thelin, som brukar skjutsa Maria till kyrkan, kommer med henne. Så småningom dyker också de övriga i gruppen upp.

Maria bjuder på kaffe, te och kompott samt smörgåsar och vi sitter flera timmar och talar med henne. Hon berättar historien om hur tyskarna tog med sig svenskarna, när de under världskriget retirerade, och hur dessa sedan i stället för att få återvända till byn hamnade i Komi för att först två år senare få återvända hem till byn på våren 1947. Särskilt sorgligt blir det, när den handlar om hur Maria och hennes lillebror, Johannes, kom hem, då det nästan inge fanns något att äta, mer än gräs.

Leif samtalar med Maria

29 april

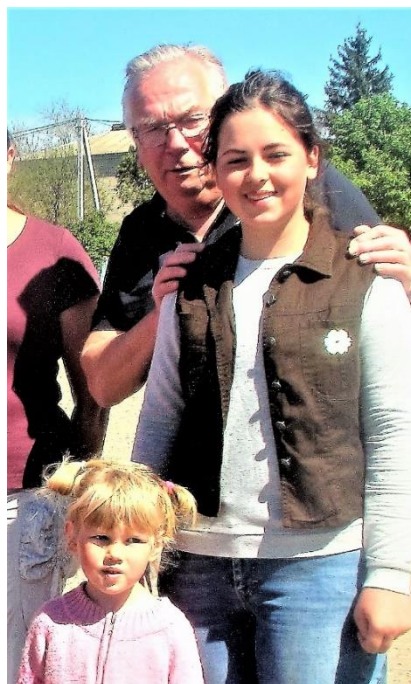
På förmiddagen efter frukost går jag till Verbivka och passerar just kyrkan, när jag upptäcker att där pågår en gudstjänst, där man går tre varv runt kyrkan. Tillsammans med Mari och Olle följer jag med församlingen in.

Vi har tydligen kommit, när själva avlutningen äger rum. Vi får ta emot ett kors av olja som penslas på våra pannor av prästen Ioann Kvitka, dotterson till Oleksandr. Jag upplever det som en stor förmån att få delta, böja knä och kyssa några av kyrkans många ikoner. Det ger en särskild konkretion åt påskens händelser. Det skulle ha varit meningsfullt att ha kunnat följa gudstjänstlivet i Zmijivka under hela Stilla veckan. Ingen kyrka kan som den ortodoxa i dramats form uttrycka det heliga mysteriet.

Procession runt kyrkan

När man under och efter påsken möter någon på gatan hälsas man med orden "Kristus är uppstånden" (Христос воскрес!) och förväntas svara "Han är sannerligen uppstånden" (Воистину воскрес!). En mera innehållsrik påskhälsning än vårt "Glad påsk"! Det tar ändå ett tag innan man själv blir den förste att säga de förlösande orden och undvika det svenska "hej" som byborna är så förtrogna med. Vi träffas så vid affären, där vi möter delar av familjen Buskas.

Jan-Erik med sin blivande gäst

Därefter går vi till den utsökt vackra grekisk-katolska kyrkan, där vi också kan beundra den storslagna utsikten över Dnipro.

Affären, kyrkan och kapellet

Kyrkan invigdes i december 2017 och ersatte det kapell som tidigare varit församlingens gudstjänstlokal. Vid sidan av kyrkan finns numera en Mariastaty som är alldeles nyuppförd.

Den Heliga Jungfrun

Vi stannar till en stund i affären, där vi tar en glass, dricker kaffe eller öl. Sedan går vi vidare till Viktor Buskas med familj som vi lovat.

Viktor bjuder in oss att sitta i finrummet med soffa, fåtöljer och bokhylla. Han får än en gång tillfälle att utveckla sina kloka synpunkter om läget i Ukraina och särskilt om det meningslösa kriget i öster.

Viktor

Vi bestämmer också att Maryna ska följa med den delegation från byn som åker till Gotland den 19 maj.

Vid halvtvåtiden lämnar jag sedan gruppen som på egen hand får tillbringa eftermiddagen med bland annat ett besök uppe på kurganen, nära baptistkapellet. Jag går hem till Maria och Aleksandr, där jag sedan stannar resten av kvällen.

Maria berättar att hon själv konfirmerades av Margareta Norberg någon gång i mitten av 50-talet. Sin dotter lät hon döpa i en ortodox kyrka i Kachovka som fungerade också under kommunisttiden. Aleksandr döptes däremot av hennes mor, Emma Malmas. Maria tog över ordförandeskapet i den svenska församlingen från sin bror Johannes, när denne avled, men hon lämnade över det till Valentina Herman 2012. Hur det står till med denna församling nu, vet hon inte.

Som Europas fattigaste land står Ukraina inför stora problem. Presidentvalet som just genomförts ledde till att den sittande presidenten Petro Porosjenko förlorade stort. Han fick bara 25% av rösterna. Det är inte så konstigt att människor har tröttnat på honom. Han har inte varit särskilt lyckosam. Han lovade att ta krafttag mot korruptionen, men av det har det inte blivit något. Han har liksom de tidigare presidenterna, som den oligark han är, fortsatt att berika sig. Framför allt har han inte kommit ett steg närmare lösningen på konflikten i östra Ukraina. Under hans tid vid makten har tiotusentals människor dött i ett meningslöst krig.

Den nya presidenten Volodymyr Zelenskyj fick 73% av rösterna, en överväldigande majoritet. Han är självklart ett oskrivet blad och fortfarande en möjligheternas man. Man har en känsla av att det är den yngre befolkningen som gett honom sitt stöd. När man talar med byborna om hur de röstat, framträder en mycket splittrad bild. Zelenskyj tycks dock inse att

det är problemet östra Ukraina som är det i särklass viktigaste att ta sig an, så att inte en fortsatt konflikt ytterligare tär på de ekonomiska resurserna.

Ukraina behöver de tiotusentals ungdomar som har flytt för att slippa delta i ett krig som ingen vill ha, ett krig mellan två broderfolk som det ofta är svårt att se skillnaden mellan. Jag är övertygad om att Ukrainas tragiska öde beror på att landet hamnat i frontlinjen, där två stormakter kämpar om herraväldet. Men jag kan definitivt inte dela den uppfattning som är den gängse hos oss att skulden uteslutande måste läggas på Ryssland. Tvärtom har västmakternas expansion österut bidragit till att skärpa motsättningen och spä på den historiskt förståeliga rädslan hos Ryssland att bli totalt inringat.

Jag är osäker på om Zelenskyj har den styrka och det mod som krävs för klara provet, inte därför att han är skådespelare. Det betyder inte så mycket i det här sammanhanget utan därför att han lätt kan falla in i det givna mönstret.

30 april

Mitt i natten, vid tretiden, skjutsas vi till flygplatsen i Herson för vidare befordran till Kyjiv och Stockholm.

Karl-Erik Tysk